

„СТАВА“ излази два-  
пут у недељи, средом и  
суботом.  
Цена је на годину 10 фор,  
на по године 5 фор, на чет-  
врт године 2 фор. 50 новца.  
а. вр. за Аустрију, а за Ср-  
бију на годину 100 гроша  
на по год. 50, а на четврт  
године 25 гроша.

# ЗАСТАВА.

Огласи се рачунају по коли-  
чини прсти, које из гармонта  
заузимају, и за сваку врсту  
плаћа се за први пут 6, за  
сваки даљи пут 4 новца. Осим  
тога за жиг увек по 30 новца.  
Донеси се шаљу уредништву  
а предлата администрацији  
„ЗАСТАВА“ у Пешти, Grün-  
baumgasse, Mexco, I. Stock  
Thür. Nr. 10.

БРОЈ 92.

У Пешти, у суботу 24. декабра 1866.

ГОДИНА I.

Пешта, 24. декабра.

Толико уздаше београдских дипломата у Беч и Цариград, и опет им „прошеније“ њихово султан неуважи! У Паризу се чуло, да је порта одбила представе о потреби, да се тврдиња београдска очисти од Турака; а „Бендепанданс белж“ јавља то као извесно. „Порта је одговорила, вели тај лист, на захтевања србска, што се тиче изласка турске војске из градова Србије. Споминићи једино београдску тврдињу, порта је изјавила, да није њено, да сама реши питање о тој тврдињи. Силе које су подписале уговоре који се тичу Истока, ваља да се питају за савет, и она (порта) позваће их да већају (конферишу) о просби кнеза Михаила.“

Пре него што се чуло за тај одговор порте, одкривају „Журналу де Деба“ из Цариграда тајну, која се тамо извесно дознала (одкуда?) о намери београдске владе. „Кнез Обреновић решио се, вели се, да ствари нагло до крајности тера. Србска влада већ је послала порти писмо у коме, са страхопоштовањем спрам султана, изјављује, да добри одношаји између Србије и Турске немогу се одржати другаче, него под условом, да се подпуно уваже сва захтевања србска. Влада кнеза Обреновића била би наумна, да неостане само на томе. Она би спремама у овај мах прави ултиматум (последњу реч) на султана. Ту би се питање јасно и пресудно поставило. Србија би чистење градова од Турака учинила питањем мира или рата. Отуд се даје извести, да би Срби одма започели обсаду градова, ако би порта одбила захтевања њихова.“ Знајући сву намеру београдске владе, порта би ето покушала да јој доскочи, бацајући се на аманет силама. Али начин и правац целе радње београдске владе показује, да баш и та влада иде на то, да питање о градовима Србије дође пре свега на суд европске дипломатије. А пролеће је ту, па ће се видети хоће ли она умети и хтети, употребити још и последње прилике за јуначку одбрану народних права и части. Колико нам је мучно кад видимо београдске дипломате на странпутицама, на којима их свестан патриота само протестом пратити може: толико би сретни били, ако би влада кнеза Михаила, бар на прагу пропасти, себи дошла и окренула широким друмом народних чувства и свести, народних врлина и одушевљења. На таком путу сустрела би се кнез са „уједињеном целокупном омладином“, у којој је снага и будућност србска. Са омладином србском испод руке — као прави брат и патриот, кнез Михаил био би јачи од противника србских, његова влада неби имала потребе, да са капом испод пазува чека пресуду туђинску у домаћим питањима Србије. Прошла су она времена, кад се над народом са прутом у руци командовати могло; данас се само слободом и братством снага народна развити даје: слободан слободу — брат брата спасава. Без слободе и братства и за владу у Србији снаге и части нема; они исти дипломати на које она рачуна, просињају злато и купују оружје, коње и несвесне, да би наоружали и умножили турску војску, противу Срба и будућности свију Славана у Турској. Ако слободна скупштина, слободна мисао и реч, слободан састанак и договор, братско измирење развојених сила и узајамно подпомагање, у обштој цели, незаступе и необдана народност србску, заиста је страна дипломатија подићи неће. Та зна порта зашто се тој дипломатији у руке баца. Да је дипломатији слобода источних Хришћана на срцу лежала, неби данас ни било питања о чистињу турске војске из србских градова. Много је у Србији издангубљено, много је штете и погрешака за последњих неколико година почивено; али још није доцкан, да свесном слогом непријатељу одолемо. Просила си милости у туђег света, и нигде је наша ниси — кнежева владо! Али поштуј слободу у Србији, и наћеш свака благослова у средњи браће своје, и „ресекта“ у оних, у којих је заман милости тражити.

Народне чете у Кандији, као што инглески листови из Атине дознају, прикупљене су на бреговима, који владају над источним крајем равнице Акијаме. Ту би било око 2000 добровољаца и 4000 најбољих јунака из саме Кандије. Због оскудности у ратним средствима, они немогу развити особиту делатност на бојном пољу; а савладати их није могућно, у последњој нужди, они би се расули у мање чете, које би из горе од времена на време на Турке ударале. Народ у Кандији усињава се, да се до пролећа на отво-

реном мегдану одржи; за пролеће полаже он све на јуначку заједину Грчке и Србије.

По гласовима из Грчке, народни покрет у Тесалији напредује. Да се на граници Тесалије, као што беху јавили бечки листови, отворно бој Грчке са Турском, то се досад није потврдило. Париски листови тврде, да је Грчка пољано притесњена, тако да једва може у рат упустити се; они допосе у исто време глас о промени министарства у Атини, и доказују, да је старо министарство морало одступити, само што са празним благајнама није могло одговорити данашњем одушевљењу грчког народа. За пово министарство истина неможе се унапред рећи, да је олично мишљење народ; нека би с друге стране и благајне Грчке исцрпљене биле: али се зна, да је сила догађаја јача од свака владица предрачуна и предрасуде, па догађаји могу учинити, и да народ у Грчкој, упркос финансијској укочености министарства, устане да би се своје у Кандији, у Епиру и Тесалији, у негољи нашао.

Из Атине и Крфа телеграфишу, да руске ратне лађе напоре до са инглеским довозе хришћанске жене и децу из Кандије.

Један полузванични берлински лист пише, да Аустрија, под изговором организовања своје војске, оружја и спрема ову, да би упала у Турску, и уграбила кључ Дарданела, пре него и која друга сила. По истом листу, Аустрија би намеравала да прогласи обновљење краљевине Пољске, ослободивши Галицију. То би било средство, да се Русија забуди у Пољској, докле би Аустрија на Истоку мах претрела.

У исто време јављају из Париза, да се воде преговори између Аустрије и Француске, у цели споразумљења о источном питању. Па би било таквих преговора и између Париза и Лондона, и већ би се било предходно сагласило, да се наваљује на порту да учини уступке Хришћанима, али да се ови неподомажу у оружаном одбрани права. Ако би се постигло подпуно сагласије, у том смислу, између Инглеске, Аустрије и Француске, онда би, вели се, Наполеон ново предложено, да се састави у Паризу европски конгрес, као неки највиши суд за европска питања. За остварење тог конгреса Наполеон би употребио прилику светског излога, који ће се у априлу 1867. у Паризу отворити. Том приликом он би позвао на састанак и виђење у Париз владоце: Аустрије, Прусије, Русије и Италије, и у договору с њима саставио би предлог за европски конгрес.

У одговору страним представницима, који су му честитали нову годину, Наполеон је изјавио наду: да ће нова година донети „мир и помирење“, почем би „светски излог припомагао умирењу страсти и зближењу интереса.“

Руска влада решила је, као што се из Петрограда чује, да Пољску сасвим поруси. Језик, управа, законодавство, календар, мера — све ће то бити једнако, т. ј. руско, за Пољску као и за Русију. Стољење Пољске у Русију већ би било углављено у некој министарској седници државног пре неколико дана у дому кнеза Горчакова; а у новој години изићиће изванична заповест да буде све тако, као што је министарство углавило.

## САВЕЗ СИЛА

„за веру, мир и правду.“

III.

Мир је у правди; правда у слободи, у једнакости и братству: силе од 1815 погазише правду, и ето искуство, за педесет година владе њихове, потврди: да где није слободе, једнаке за све, где наместо узајамног поштовања и братске љубави, јачи гњечи и глоби слабијега: ту и мира бити неможе.

Није правде и мира у савезу „великих сила“, а је ли савеза без мира и правде?

Куд оком погледамо и увом послушамо, наћићемо доказа: да тога савеза није. Шта видимо и чујемо, после толиког — педесетогодишњег — крвног непријатељства и свирепих ратова? Подигнути „мали“ мрче свест понижених „великих“, гладни „силни“ броје залогате трећему „силноме“ који гута слабије од себе. У исто време, невиче-ли се громко из Париза: „поцелани су уговори од 1815“, неподвикује-л се гласно из

Петрограда: „где уговори од 1815, ту и уговор од 1856“? И Берлин тумачи, и „војене реформе“ по свој Европи потврђују: где су уговори од 1815 и 1856, ту је и савез сила.

Силе су погазише правду, неправда је наоружала страсти, сила противу силе ратује, — нема савеза „великих“ — Савеза нема, али има „слободе савеза“ одговара париска „дипломатија“ — језик и уста „јавног европског права.“ — Савез од 1815 постао је, као што је познато, из све ближег прикупљања „монархијских“ сила противу Француске, која грозаше страним династијама, колико слободњачким начелима проглашеним у револуцији 1789, толико освојачким начелом Наполеона I. Управо, тај савез закључен је између В. Британске, Аустрије, Прусије и Русије услед победе над Француском. Као побеђена ова наравно није могла слободном вољом уговорати, са силама за које ратни успеси говораху; једва 1818 (на конгресу у Аахену) успела је она, да јој се скине с врата страна посада војничка, и смањи ратна глоба (од 700 милиона на 265 милиона франака) што беху на њу навалили савезници од 1815. Увршћена 1818 у ред тих савезника, Француска није могла имати природније жеље, него да што краће траје савез у коме небеше по слободној вољи својој.

Отуд, дакле, свакојако усињавање у Паризу противу уговора од 1815. Отуд „алијанција западних сила“ противу „силе северне.“ Отуд прибегавање „начелу народности и организовању европске демократије.“ Отуд „идеја европског конгреса“, који би учинио крај „дужностима без правила, правима без имена, освојачкој градивости без узде“, што све долази од „цепана парче по парче уговора, на којима се оснива политична сграда Европе, која се са свију страна руши“, отуд предлог о „новом реду ствари, основаном на свесном интересу монарха и народа“ (беседа цара Наполеона од 5 новем. 1863). Отуд и, уочи летошњег пруско-италијанског рата са Аустријом онај домишљански предлог о свеобштем добитку сила, предлог: да у једно исто време: и Прусија се „географски“ пошири и повећа, и мање немачке државе до „јаче организације и важније роле“ дођу, и Француска своју жеђ у Рајни загаси, и Италија Мљетачку добије, и Аустрија буде у „великом положају“ у Немачкој! Отуд, најпосле и данашњи усклик за „слободу савеза.“

„Западна алијанција“ узби „северног горостаса“, у 1856; — „европска демократија и начело народности“ подигло Италију, као трећу противу тројице која, у октобру 1860, у Варшави празноваху спомен „свете тројице“ од 1815; — „идеја европског конгреса“ неби подпомогнута од друге западне силе, али зато и „велике симпатије“ ове за Данску остале без подрпе и части; — летошњи предлог о свеобштем добитку би одбијен од „безинтересне“ немачке силе, која немогаше појмити свој „велики положај“ у губљењу оног што други добијају: и пруска „циндерка“ освети париског домишљана. — Али, шта да изиђе из „слободе савеза“?

„Искрена и безинтересна слога“ одговарају из Петрограда. — Ко и на шта да се сложи? — То положај и догађаји казују. Француска са „слободом у идеји“, Русија са „безинтересношћу и искреношћу“ на језику, ступају, прва на западу, друга на северу, као два противна полуса за будући „систем равнотеже“; Прусија са циндерком“ у руци поставља се као „равнитељ“ између њих. Осталим силама остаје да се ређају: то ближе равнитељу, то ближе једном или другом полу су. Интерес јачега представљао би осовину око које се „мали“ и „велики“ обртати имају. Такав би био површни нацрт „новог реда ствари.“

У данашњем веку овлађује је тежња за уједињавањем чланова једног истог народа, и за савезом народа који се сматрају као стубови једног истог стабла (расе). У тој тежњи тражи се и снага за нови „систем равнотеже.“

Наука о законима говора и упоређењу разних језика (компаративна филологија) дели цело човештво на три главна стабла, таконазв. расе. Те три расе зову се: етнопска, или црна; монголска, или жута; и кавказка или бела.

Сав развитак и напредак данашњег човештва приписује се кавказској (белој) раси; на ову се своди и нови „систем равнотеже сила.“



ако својеволно у војску ступе и своје напредовање и владање добрим сведочењима посведоче, дужни су: а) у миру годину дана при застави служити, могу затим или сваки за својим послом и изузимају се од сваког вежбања у оружју за остало време што су дужни при линији да служе, б) ако пошто та година истече положе са добрим успехом испит, који је углавном за официре резерве, то се онда узима нарочити обзир на њи при наименовању официра за резерву, у ком случају имају да учине као официри три јесења вежбања у оружју за остало време док су обавезани да служе. И други изображени људи, којима ће се, из узрока њивог позива у животу, у миру, дати обзир отпушта (Beurlaubung) у најширем обухвату, ако су си присвојили знања нужна за официра резерве и испит добро положили и напосок ако су једно о ф и ц и р с к о јесење вежбање на официрском месту са задовољавајућим успехом свршили, могу бити наименовани за официре резерве. Они имају после само дужност, да се у јесен двапут вежбају као официри. У рату се резервни официри према дужности својој да служе при линији или резерви, имају употребити или да од чести попуне недостатак при одељења оперирајуће војске и при одељења што се образују из друге резерве.

(Свршиће се.)

Пешта 21. децембра. Лице на римску нову годину осванула је царска наредба од 16. (28.) дек. којом се нов начин новачења (рекрутовања) заводи, и који од дана обнародовања важи за сву царевину, осим војничке границе. Ова наредба садржава неке — врло знамените промене „закона“ о новачењу од 1858. год. Ми је њене практичне важности ради подпунце саопштавамо. Уз ту наредбу изишла су два предлога министарства рата, један о обранбеној војсци, други о обранбеном устанку. Оба се предлога на том оснивају, да су сви мужи, за војну способни, без разлике и одкупа дужни војничку дужност испуњавати; по првом предлогу у праву војску ступају све три прве класе: од навршене 20. 21. и 22. год. служе 6 год. у линији, 6 година у дворетној резерви. По другом предлогу могу се у време рата сви од 18 до 45 год. као „устанак“ у војску позвати, но поглавито у границама монархије.

Ови су предлози израђени од војничке комисије, и од министарског савета одобрени, али мин. савет био је тога мишљења, да се ови предлози без уставног претреса немогу као закон узети и увести; министар рата ипак је молио и добио допуштење, да ји као предлог штампати даје може. Нова пак наредба, по којој ће се већ овогодишња рекрутација предузети, оснива се на начелима обште војничке дужности. По тој наредби одсад ће само три класе или године рекрутства бити: од навршене 20. до наврш. 22. године, по дужни су сви који се за способне нађу, у војску ступити. По почет би се на тај начин догодило, да би и у време мира више војника било, него што би то потреба изискивала, и финансија допустила, то ће жребати, (лововати) који ће у војски одма остати, и који ће на привремени или стални одпуст до позива пуштени бити. Служба у линији траје 6 год. а у резерви 6 год. но у овој у две класе. Ученици виши школа, ако добровољно ступе у војску, служе једну годину дана 11 у резерви, и ако испит за официре положе, биће за резервне официре постављени. И други образовани људи биће по испиту за официре постав-

вије и оснажи. Требало би да човек никад није био у основној школи на лекцији из катихисиса, да верује, да може оно на изузетно брбљање задавати деције душе побожним осећањем. Сасвим се другачије покрену та осећања, кад оне науке даје свештеник сам, и даје их на месту за то одређеном; онда прелази и на децу она светост од цркве и науке, и утврђује се у њима.

На пребацивања европска, да је та основна школа у којој се не учи вероисповедна наука, школа антирелигиозна, одговарају Американци: да би по томе и све у Европи школе земљоделске, занатлијске, трговачке, све академије и универзитети, па и сви домови антирелигиозни били, јер се ни у њима та наука не предаје; али како свака школа своју особиту задаћу има, тако има и основна школа своју, а то је, окром онога што је озго у задаћи учитеља наведено, да научи децу читати, писати и рачунати, а никако, да буде школа сектарска, па, као што један Американац вели, да ми плаћамо, а сектари са својим нечистим тежњама да нам по њој муте. Сам Господ је, поставља други Американац, боље место за ову науку наредио, то је породица. У св. писму заповеда говорећи: „ви очеви! не раздражујте деце своје, него их гајите у науци и страху господњем.“ (Ефес. 6, 4.) Није то речено влади ни владарима, ни школи и учитељима, него родитељима, који су по вас дан с децом, који стоје пред њима као власт, с пругом у руци, као што свето писмо вели, и на које деца гледе с вером и са страхо. Ви очеви, гајите своју децу у науци господњој, вели свето писмо, па тако и ми држимо, вели Американац, да хришћанин своју децу најбоље одгаја у хришћанству, кад их на свом дому томе учи и у томе одгаја, а чим ко други ово прихвати, одма дом попусти, а онда је пропало, као што се види у Европи свуда.

(Продужуће се.)

љани. Који су од војске изузети, види се из наредбе. Одкупа нема; само су још Бечлије, који су за наредбу дознали пре него што је изишла, тако сретни били, да су последњег дек. п. р. изплатити се могли. Навала је била велика. Изплатило се њи. Бечки листови осуђују ову наредбу не само због садржаја њеног, него и због тога, што је тако важан акт, који у сва грађанска породична и друштвена одношења тако јак засеца, без уплива нар. заступништва узаконен. Особито се недопада, да је 6. годишња линијска служба уведена; обшта дужност војничке службе само се онда оправдати и сносити може, ако што мање траје иначе је тежобна, и народно економично стање у корен сатири. И Наполеон је морао подобни предлог рекрутства, који је начела сталне и народне војске спојити хтео, натраг повући, јер је већ у сенату на јаки одпор наишао. Прилика је, да ће и ова наредба скоро другом заменута бити.

Другу важну новост имамо, да је јуче, 20. декам. (2. јан.) изишао у зван. бечком листу царски патент, којим се нека „изванредна народна скупштина онолитавски земаља за 13. (25.) фебр. сазива. У патенту се каже, како је влада започела расправу са заступницима земаља уг. круне. Са обзиром на стање те расправе, и у намери, да се постигне што скорије решење тога задатка, закључило је Њ. Велич. заступнике и други краљевина и земаља на суделовање позвати. Цар сматра за своју прву, и најсветају дужност, да о сигуран обстанак монархије као непомићну цел одржи. Околности и положај државе изискују, да се расправа уставотворна у најкрећем времену сврши, и по томе да се различни правни назори, и правни захтеви неугарски „крунски земаља“ у заједничкој скупштини изравнају. Цар се зато побуђен нашао, да заступнике неугарски крунски земаља, на изванредну скупштину сазове, и то заједно са горњим, господским домом, и наређује: да се досадањи неуг. зем. сабори разреше, почем им шестогодишња периода и онако изтиче, да се нови чланови за зем. сабере бирају, да се ови сабори 30 јан. (11 фебр.) скупе. Задатак ови зем. сабора биће само избор чланова за изванредну „саборску скупштину“, која се 13. (25.) фебр. скупити има. Расправе уставног поравнања биће једини предмет делања ове „изванредне саборске скупштине.“

Ово је у изводу телеграфисан садржај патента. Обширније ћемо из целог видети. И у самом имену избегава се, да се скуп назове „рајхсратом“, него се изванредном „рајхсратском скупштином“ назива. Какав ће глас исти имати, незна се, но мисли се да само копулативни као што другичије и не би могло бити у случају, ако се две скупштине не сложе, што је вероватно. Хоће ли Немци, хоће ли Чеси и Пољаци у ову скупштину бирати, незна се, но поговара се свакојако. „Нова Преса“ саветује Немцима, да не бирају, јер таку скупштину не налази за онаку, каква је фебр. патентом опредељена, дакле је држи за неуставну и ненадежну, за скуп пеки „нотабла.“ Да се Чесима и Пољацима воља отвори, каже се, да ће зем. саборима на вољи бити, да или по групама и куријама, или у цело из средине сабора већином гласова надлежни број изберу. „Закон“ којим се укида досадањи закон о лихварству (Wuchergesetz) важи само за Аустрију, осим Угарске, тр. краљевине, Ердеља, и границе.

Г. Иван Перковац, властник „Позора“, који је од пре „из важни политички узрока“ свој посланички мандат положио, сад се у бр. 341. „Позора“ опрашта и са својима пријатељима и читањима „Позора“ следећом изјавом:

Својим пријатељима и читањима „Позора“, Био сам обећао, да ћу разложити обширније, зашто сам се одрекао заступништва на сабору троједне краљевине. Чекајући с тим разлагањем, док се не сврши расправа о адреси, с којом се нисам никако сложити могао, дочекао сам жалбоже више него што сам желио. Које је познат одговор на адресу нашега сабора, неће ми замерити, ако за сада прећутим разлоге свога поступка. Устајући противу садашње већине сабора тр. краљевине војевао бих у једном реду не само с противницима те саборске већине, него и хрватског народа — а тога не могу и нећу учинити.

Опраштајући се овом приликом и с читањима „Позора“, обећавам им, да ћу уз друге околности и ако устреба вратићу се опет на поље свега досадашњег деловања.

Иван Перковац.

Из овога се види, да г. И. Перковац осуђује политику садашње саборске већине, и глас је његов у томе много важи. Међутим ми држимо, да г. И. Перковац није зато натраг се повукао, што не би са „противницима не само „саборске већине“, него и „хрватскога народа“ противу речене већине војевати могао — него што му особена одношења према неким поглавицама своје странке нису допустили, противу њи војевати. Иначе би могао он безазорно са својима мотивима, па и сам, изван „глице“ оровитника „хрват. народа“ војевати. И одре је г. И. Перковац с тим не само војевао, него и гласао, и није лепо, да г. И. Перковац, нехтевши, или несмећши прави узрок казати, читаву једну странку „противником“, „хрв. народа“ назива. Да има таки противника у тако званој „уставно-народној“ странки — о том ми несумњамо, исто тако, као што и у садањој већини саборској има људи, који средиште своји дела и тежња не траже у народу,

него у себи и својој себичности налазе — али то још не да је право, свима једнаке мотиве подмећати. Или су г. И. Перковцу и опи противници „хрв. народа“, који не исповедају његову веру, да у тр. краљевини само „хрв. народа“ има? И збиља, браћа наша Хрвати и сад у овој најтескобнијем добу не учинише ту — ма и само демонстрацију, да донесу закључак, да су тр. краљевини србски и хрватски народ, или да је народ срб. хрв. имена, или како већ мисле, равноправни. Но зато Срби пеће бити противници „хрв. народа“, по само поједини биле људи, било страпака, које било десно или лево компромитују заједничку будућност и срб. и хрв. народа.

## Д О П И С И.

Ј. П. У Пожуну 19. децембра. У том уверењу, да у нас нема много који ће што подробије о нашој пожунској задруги знати, држим за вредно, да о њој коју рекнеж. И ако наша дружина сама за се није како особито тело, кака „гарантна сила“, па да можда с тога неби се о њој ништа казати могло, опет као о саставном делу целокупне омладине можемо о нашем друштву зборити.

Српски ђаци који некада овде на лицеју беху, основаше задругу кудикамо пре покрета. У оно време беше доста Срба овде, које нам разни списи из оног доба показују. Ја мислим, да је то очити знак, да је пожунски лицеј још и онда ваљана школа био, кад су толики Срби, у оно доба код тако великих тежоба при путовању, чак овамо долазили. И дандас је жива књижица, која се из једног повеликог ормана пуног разних књига састоји; на том орману пишу златна слова: „књижица сербске младежи 1841. год.“ — А видосмо и то из тих списа, да је после покрета па до „октобарске дипломе“ слабо који, или баш ниједан Србин био, јер књижица је тако рећи затворена, запемарена, била. Ово последњих 5—6 год. оживила је омладинска задруга у Пожуну па с њом и њена књижица. У то најзадње доба беше на лицеју, или у задруги више ваљаних Срба, ватрених посленика, челичних срцаца.

Мени је ова задруга најбоље позната из најновијег времена, па ћу о томе што ми је познато да пишем.

Кад оно у последње доба пониче „Зора“, „Преодница“, „Слога“ и друге задруге, па је то лепо, па је то узвишено било, тако је онда и код нас морало бити, да и ми нашу задругу обиљежимо, да тиме кажемо, за чим наша срца теже. Ал кад већ немогосмо наше друштво „Зором“, „Преодницом“ или „Слогом“ назвати, а ми немогосмо од „Слободе“ ни лепшег ни узвишенијег имена наћи. То смо узели за ризу, под којом у слогу нашој зори да преодимо. — А зар и може бити шта узвишеније и лепше но кад човек је од сваке страсти и злобе слободан, па слободно ради и слободно мисли! Та слобода је огледало, у ком се толика блага једног народа огледају. Који народ слободе нема, тај народ ништа нема, тај народ беду има; та запитај тужну рају босанску, па ће ти она најбоље казати!

Тако ми са девизом: „Слобода“ ступисмо пред србски свет у средину целокуп. омладине.

Ал као што народне наше песме кажу: „де је срећа ту је и несрећа“ тако скоро и овде би. Декоји од чланова „Слободе“ схваћаху појам те слободе другачије, једни мишљаху да то значи бити слободан и од добродетелл, те боме по том често и делаху.

Тако је дакле у „Слободи“ од постанка — под тим именом — било нас свакојаких. Једни су од овог а други опет од оног слободни били. Једном речи било је много којешта, како није требало да буде.

Што се тиче науке наше задруге, дакле „министарства просвете“, ту је ишло прилично и баш и добро, јер као што реко, увек је било мање више добрих и ваљаних радника. Нема се дакле ничегу замерити.

Што се пак тиче другог и последњег одељења а наиме „финансијалног министарства“ — тој највећој кубури у читавом свету, — ту нам није боље ишло но у Цариграду дипломатски послови, и то у најновије доба. У закону нашем стоји изриком, да је сваки члан задруге оволико и оволико положити дужан, и то одмах првог течаја, јер иначе двоструко плаћа. Међутим то све није најточније „набљудавано“ Али није ни то најгоре. Кад је оно лане Јован Пачу, члан „Слободе“ наурио био, да изда свој сложак за гласовир „бојак бију Херцеговци“, па је то већ и путем новина објављено било, те су и многа господа предплате послали, то је стим урађено, како баш није најуредније. Лањски хазнадар „Слободе“ на чије су име предплате стизале, жаро је и палио у том тако немили, да је нашу „Слободу“ јако опекао. Сад је тај хазнадар у Београду; но ми ћемо се засад уздржати, да му име, а и још више што о њему кажемо, али ћемо и то урадити, ако г. хазнадар за кратко време не учини, што је дужан учинити. Дружина му је писала и позвала га да се опере — и он је обрекао! —

То је што је све до ове год. у „Слободи“ било. Сад да кажем што о овогодишњој „Слободи.“

Данас нас у задруги свега 11 имаде. Какав ће нам крај бити од наше труде, још незнамо, ал по садањој радњи судећи, можемо се надати, да неће лош бити.

У дружини има лепих и узвишених идеја, још да су нам и силе, да то све и у дело приведемо, пак ето да су нам и дела лепа и узвишена. Међутим ми ћемо како можемо.

Осим што декламујемо, критикујемо, пишемо и дебатујемо, хоћемо ми и да певамо. Сад смо се сложили, да оснујемо певачко друштво, да певамо да рабriamo тужну рају босанску. Па да знате ко нам је коровођа! Брат Словак! Колико нам је као жао да је између нас Срба нема ни једног за тај посао, толико нам радост што смо у брату Словаку то нашли. Тај наш брат зове се Стеван Фајнор, који се овде на правној академији учи. Кажу, да ћемо учити и српске и словачке, чешке, хрватске и пољске пак најпосле и руске песме, а ја би као рекао, да понајпре рускије учимо, да не буде одкуда после доцкан! — Нас Срба има истина мало за читав лик, ал то ће браћа Словаци и Чеси намирити. Треба знати, да ми Срби овде са Словенима добро живимо и лепо се слажемо. Овом приликом хтео би вам исто и ја коју рећи, као оно брат Ј. П. из Минхена у „Застави“ од 17 дек., како и шта они Срби у „Завери“ мисле и творе, ал мислим, да је мени боље ћутати, јер наравно да неиде све оно у Пожуну, што иде у Минхену.

Међутим ово би ко понајважније било да каже Ове године треба наша задруга свој 25-годишњи јубилеј да слави. То нам је и сам г. управитељ, честити Паја Лихнер казао и баш тврдо наложио, да то изведемо. Ми ћемо се потрудити, да покажемо, ко је 25. годишњицу овог друштва славио. Опширније о том у своје време.

Још као напоследку немогу изоставити, да коју и о нашем председнику „Слободе“ г. Самујлу Лишки, лицејском професору и врском Словаку, неречем. Он запета заслужује, да му овом приликом у име целе задруге достојну хвалу за његов труд изјавим. Сваке боговетне недеље долази он у дружини нашу, те нам председава, те нам, кад у старијег савета требамо, у помоћ притече\*).

Пешта. Уредник „Данице“ г. Ђорђе Поповић јавља у једном од последњих бројева „Напредка“, да одустаје од издавања друге књиге Руварчевих списа, јер, вели, ни толико предплатника на њу стигло није, да би и једну трећину штампарских трошкова подмирити могао, и позива услед тога све предплатнике, да изводе располагати са својим новцем. Ми би на сваки начин од наше стране замолили ону браћу и госпођу, која се већ предплатила на другу књигу Руварчевих списа, нека остану још за неко време при првој цели, и нека нерасполажу другаче са својим новцем, док се још једаред не покуша и не види да ли је одиста то баш тако, да Руварчеви списи изићи немогу. Том последњем патриотском покушају надамо се збиља од целокупне омладине српске и појединих омладинских друштва, нарочито пак од друштва „Преоднице“, којој је Руварац створитељ и душа био, те нека се заузму као прави пријатељи покојникови око скупљања предбројника а пронађу начин како да и друга књига изиђе.

У Новоме Саду изишла је брошура између осталих и противу уредника овога листа. Наслов јој је „неколико искрених реча“. а писао је, у команији с другима, Аца Поповић-Зуб, који је сам изведено, да ји за подобне умотворе своје у Карловцу из Карловаца 400 фор. добио, а неки лист српски да је на 6000 фор. а. вр. извукао. Брошура спомиње неке „Марије“ и „Судле“ подмеће уреднику овог листа тежње, које никад ни на сну имао није, и подкрепља ји поглавито са две лажи, т. ј. као да је исти уредник свакојака средства употребљавао, да постане дољно-дистриктски посланик, где напротив и сви у Бечеју знаду, ко је свакојака средства употребљавао; тако исто, да је г. Чарнојевић обманут, почем га бечејски посланик противу уговора не подпоможе у том, да г. Игњатовић у Бечкерек посланик постане, него бечејски посланик г. С-ћа препоручи — од чега оно прво такође није истина, јер је реч била, да се г. Игњатовић у Бањаку препоручи, а о овога избору у Бечкерек није међу уредником овог листа и г. Чарнојевићем ни договора ни уговора било. — Имамо одавно дописа из Бечкерек, где се каже, да није истина, да је „Застава“ из срб. читаонице у Бечкерек, или ма који број њен избачен, напротив допис из Баје, где се за „Напредка“ каже, да ће га касина србска „због пиљарски грдња“ изоставити; добили смо такође дописа из Торонтала, Вршца, С. Томаша, Срб. Бечеја противу оба друга србска листа и њихови грдња, и лажни дописа, као и из Земуна противу „Чакриног разбацивања“ у „Напредку“; најпосле више дописа из Срема у истом

\* После огласа нашег да престајемо саопштавати изјаве поверења бечејском посланику и уреднику „Заставе“, г. дописник неће нам, надамо се, замерити, што прекидамо његов допис на точки за којом долази реч о такој изјави из Пожуна.

смислу — али ће нам пријатељи опростити, ако сад у овом времену, где толико важни ствари за саопштавање има, преко ти распра прелазимо. Нека противници и низки спекуланти пишу и вичу шта хоће, у неком би народу таке грдње кадје биле човеку поштењем ни само поштено име вредности имало. Глас је и младог и осталог Србства изјавио се. То је нама доста; друге награде писмо ни тражили, а грдње ћемо одсада презирати, особито они људи, који мисле, да се и морална стечевина човека исто тако опљенити даде, као и материјална.

Дописе из Слабиње у Банији, из Дубице, и Костајнице, у ствари Дубичке општине и парохије у оној форми нисмо досад саопштити могли, но оправдање лично једнога дописника саопштићемо у изводу, и referendo.

Омаладина србска, која се учи на свеучилишту у Прагу послала је уреднику „Заставе“ и посланику бечејском изјаву, којом одобрава његову досадању радњу и изјављује поверење за будућу; молимо ту браћу да нам не замере, што непечатамо овде ту изјаву, јер смо већ једном огласили да пристајемо таке изјаве у нашем листу јавности предавати.

Пешта. Други дан нашег божића спрема се за пештанску публику врло лепа забава. Гђа Мила Хајделберг-Задробилкова даваће тај дан у вече други концерт у лутеранској сали. Надати се, да ће посета многобројна бити, особито од српске и остале славенске овдашње публике. Чувена славенска вештакиња, приредила је уз суделовање гђе Кочиш, гг. Елингера и Чилага за концерт овај програм: 1. Соната од Бетовна, свира гђа Задробилкова. 2. „Песма“ од Шуберта, пева г. Елингер. 3. „Тичица“ песма од Гутмерта, пева гђа Кочиш. 4. а) варијације од Хендла, б) „Nocturne“ од Филда, в) „Perpetuum mobile“ од Вебера, свира гђа Задробилкова. 5. „Песма“ од Бетовна, пева г. Елингер. 6. „Othello Fantasie“ за гусле од Ернста, свира Чилаг. 7. а) „Nocturne“ (Es-dur) од Шопена, б) импровизација о славенским нар. песмама, свира гђа Задробилкова. — Концерт ће се почети у пола 5 часова после подне, улазнице се могу набавити у трговини за музикалије код г. Рожавевиће у господској улици, и у понедељак у вече на каси. Цене су за седишта прве класе 2 ф.; за седишта друге класе 1 ф. 50; а за стајање 1 фор.

## Новије.

„Винер Цтг.“ доноси царски патенат од 2. јан. 1867. који гласи:

„Ми Фрања Јосиф први

„Божијом милошћу цар аустријски итд. дајемо на знање: „На основу патента од 20. септ. 1865. наша влада повела је преговоре са заступницима земаља Наше угарске круне, ради изравнања спорних правних захтевања што се тиче уставних установа.

„Са погледом на стање тих преговора и у намери, да се постигне основно, за све стране праведно и што скорије решење важног задатка, решили смо да сазовемо на сарадњу заступнике наших других краљевина и земаља.

„Колико смо радо склонили, да обратимо нашу пажњу на правне погледе појединих саставних делова царевине: опет сматрамо као прву и најсветију дужност нашу, да притом осигурани обстанак царевине и њеног укупног интереса стално одржимо као непомериву циљ и граничну точку.

„Савремени одношаји, положај царевине изискују неодољиво, да се преговор о уставним питањима за што краће време закључе, и да потоме разни правни погледи и захтевања краљевина и земаља, што неприпадају угарској круни буду разложена у заједничкој скупштини, у цели да се утврди обстанак монархије.

„Отврдло остајање на формалном гледишту од кога начин поступања у делу изравнања једно и цигло зависи, реметило би решење задатка: оно би озбиљно грозило уставном начелу, које ми пресудно хоћемо да очувамо и за будућност осигурамо, — и знатно би пречило коначно уређење унутрашњих државних правних одношаја, тако да би се тиме само повећале, на место да се уклоне опасности укупне државе.

„Почем се с тога осећамо побуђени, да заступнике споменутих краљевина и земаља позовемо на ванредни сабор царевине, и да позив распростремо и на наш господски дом (Hofburg) хоћемо да пажњу на захтевања, која је прибављена вишегодишњом радњом заступника ових земаља, на основу опредељења саборског закона (и штатута) од 26. фебр. 1861., сјединимо са признавањем права, које наша диплома од 20. окт. 1860. даје саборима, чрез шиљање њихових заступника, у питањима о заједничком интересу.

„Наша је воља, да број чланова који ће се слати у свакој земљи одговара броју, који је утврђен законом о заступништву царевине, а да се негледа на давање ушутства (инструкција). Неодољива нужност, да се дело измирења ускори, заповеди да свака сметња даље буде.

„Што се тиче јавности седница и обрта послова обају домова, којима председнике и подпредседнике Ми задржавамо право наименовати, као што се тиче овлашћења наших министра и начелника главних места да у саветовањима учествују, важиће опредељења закона од 26. фебр. и 31. јула 1861.

„Почем шестогодишњи рок изборе за саборе скоро истиче, и почем нашим народима у тако важном задатку хоћемо да сачувамо обновљено употребљење права избора, налазило се побуђени, да наредимо нов избор саборских чланова.

„Почем потом рачунамо на чувство патриотског пожртвовања наших народа, почем очекујемо, да се цепенем дубоке озбиљности положаја поједини интереси вољно подчине једној великој цели: да се укупна царевина у својим условима живота заштити, наређујемо по саслушању нашег министарског савета следеће:

Чл. 1. Сабори од Ческе, Далмације, Галиције и Лодомерије са Краваком, Аустрије испод и изнад Емса, Салцбурга, Штајарске, Каринтије, Крајине, Буковине, Моравске, Шлезије, Тиролске, Формберга, Истрије, Горнице и Градишке распуштају се.

Чл. 2. Да се одма приступи новим изборима за ове саборе.

Чл. 3. Сабор који ће се сазвати на основу учињених нових избора, затим варошки савет Трста сазивају се за 11. фебруара т. г. у њихова законита саборска места.

Чл. 4. Саопштење овог нашег царског патента и позив на бирање за ванредни сабор царевине имају бити једини предмети предлога и што се тиче радње сабора који се сазивају и варошког савета Трста.

Чл. 5. Ванредни сабор царевине сазива се за 25. фебруар текуће године у нашу главну и престолну варош Беч.

Чл. 6. Саветовање о уставном питању има бити једини предмет радње овог ванредног сабора царевине.

Дано у Нашој главној и престолној вароши Бечу другог јануара, иљаво осам сто шесет седме, у деветнајестој години наше царевине.

Фрања Јосиф с. р.

Бајст с. р. Белкрели с. р. Ларин с. р. Комерс с. р. Винерсторф с. р. Чон с. р.

Из Цариграда телеграфишу, да су Турци одржали неку победу у Кандији код Фоније, и да су се, услед те победе, области Кисамос и Салинос покорили. Ратни нароброд „Исмаил“ био би донео у Цариград 8000 пушака положених од кандидатских сељана.

Већ смо пре чули, да Мађари Ст. Бечејског изборног среза спремају беч. посланику дру Свет. Милетићу израз неповерења. Синоћ „П. Лојд“ донесе вест, да је тај израз са 1300 и више подписа на председника сабора дошао — по не каже, да је од Мађара; ми га дакле попуњанамо и изправљамо. Подписао је из Темерина 537. из Бечеја 333. из Фелдварца 283 и С. Томаша 84 свега 1237 и то сами Мађари и помађарени Словаци, ниједан Србин. Послао је кат. парох Бенде. Неповерење се изражава због беседе од 3(15) дек. И сами кажу у посланици, да заступник нити је имао код Мађара поверења, нити су му они — осим једног глас дали, а беч. посланик нити га је тражио, ни требао, нити га треба од њи, а кад је Србима 1861 г. морао Мађар прав бити, мора сад и вама Срби бити па ма шта радили. У посланици одаје се хвала Деаку и Стефанидесу, „оних же благоволиша.“ У посланици се каже, да је било 1002 Србина, а 1114 Мађара и Немца бирача уписано, а гласало 835 за, а 596 против посланика, одкуда дакле сад и без Немца 1233 Мађара неповереника? У глуповима се погрва, да се неспријају таке посланице, но натраг врате, и да се то реши у тајној седници — но ми желимо, да буде у јавној, да изиђе дело на видело.

## ПОЗИВ НА ПРЕДПЛАТУ.

Отварајући предплату за идућу годину умовљавамо поштовану публику нашу, да се изволи за времена са предплатом јавити.

Према је обстанак листа нашег, који у више од 1200 ком. и без Србије излази, осигуран, то ипак с погледом на велике, несарамерне трошкове у Пешти, и на жељу нашу и наши пријатеља, да се лист оснажи и унапреди, умољавамо и пријатеље и скупитеље наше, да својски око тога настану, да народ наш, који је у свему једина подпора нашега листа, што више нас подпомогне, да би и ми што више снаге на моралну корист народа употребити и развити могли.

Уједно напомињемо да ћемо сународницима, које за дужнике „Заставе“ за досад сматрамо, рачуне разаслати, не само да нам ји намире, него да би то за ошницу са новом предплатом уједно учинити могли.

Уредништво.

## ТРГОВИНА И ОБРТНОСТ.

Пешта 23. декабра. Житно тржиште. Рана се непрестано за извоз куцује, тако да цена несаме непопушта, него се још шеница нешто повисила. Цена за најбољу врсту подигла се на 7 ф. 15 н.; иначе цена је овака: банатска нова шеница од 6 ф. 65 н. до 7 ф. 10 н. на меров; потиска нова шеница од 6 ф. 65 до 7 ф. 10 н.; — наполица 6 ф. 85 н. до 7 ф. 10 н.; — рана нова 4 ф. 80 н. до 4 ф. 90 н.; — јечам 3 ф. 50 н. до 3 ф. 80 нов.; — овае нови 2 ф. до 2 ф. 5 н.; — кукуруз банатски стари 4 ф. 15 до 4 ф. 20 н.; — банатски нови 3 ф. 84 н. до 4 ф.; — пасуљ нови 5 ф. 75 н. до 6 ф. 25 н.; — проја 3 ф. 30 н. до 3 ф. 50 н. — репица 6 ф.

Дукати . . . . . 6. 19

Сребро . . . . . 129. 50

Стање воде 7' 10" над 0, расти.

Због Божића, идуће недеље изићи ће „Застава“ у четвртак (наместо у среду), и у недељу (наместо у суботу).